

ВИСОКОКРЕАТИВНИЙ ВАРІАНТ ІДЕОЛОГІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ в контексті участі бібліотек в трансформації сільських громад

Гришин І.Я., професор кафедри ЮНЕСКО, директор
Інституту інноваційного менеджменту ХНТУСГ

Якщо ви спитаєте мене, хто ж із нас є провідною ланкою у конструктивному вирішенні такої нелегкої задачі... як організація щасливого життя на цьому світі, яке створюють не протистояння, а діалог; не руйнування, а творення; не гегемонія, а взаємне визнання народів на священне право існування; сьогодні це загальна задача усіх земель, то я щиро відповім вам, що, по моєму неупередженому спостереженню – це і є якраз Україна.

Дайсаку Ікеда, Японія.
Газета «День», №89, 2002 р.

Раніше чи пізніше, але проблеми, - що підняті в Концепції Великого Проекту «Григорій Сковорода-300» (далі – Концепція) - і шляхи їх вирішення будуть використані тією чи іншою політичною силою (партією) України. Враховуючи те, що практичне використання ідей, які викладені, опрацьовувались на прикладі українського села. Тому, бажано, щоб такою силою була політична інституція, об'єктом дій якої є доля багатостраждального українського селянства. Істотно, що успіх її діяльності залежить від ідеології, якої вона (партія) дотримується.

ІДЕОЛОГІЯ [1] — поняття, уведене в наукову і філософську практику французьким мислителем і суспільним діячем кінця XVIII — початку XIX ст. Антуаном Дестют де Трасі для позначення науки, предметом якої є загальні закони утворення й зміни ідей,

їхнього впливу на життя окремих соціальних груп, класів, громад.

З моменту свого виникнення поняття «ідеологія.» придбало десятки різних значень, стало вживатися для характеристики різних, часом взаємовиключних один одного явищ. Автор фундаментального дослідження з історії ідеології Іглетон приводить близько 40 дефініцій «ідеологія»; норвезький дослідник А. Несс нараховує понад 30 визначень цього поняття; польський учений Е. Вятр пропонує багаторівневу типологізацію дефініцій ідеології.

Головною підставою, за якою діляться численні визначення феномена ідеології, є її взаємовідношення з поняттям науки. Полярними точками зору є щодо цього характеристика ідеології як перекрученої, помилкової, неістинної свідомості й ідеології як науки. У залежності від виділення гносеологічного або онтологічного ракурсу ідеології надається або всеохоплююче, піднесене значення, або прямо протилежне, зневажливе. Традиція останнього була закладена Наполеоном, який спочатку найрішучішим чином підтримав нову науку - ідеологію і її творців - ідеологів Трасі, Кабаніса, активно використав їхні висновки, з гордістю носив звання Почесного члена Національного інституту - елітарної групи вчених і філософів, що представляли теоретичне крило соціальної реконструкції Франції періоду Великої французької революції, у якому провідну роль грав де Трасі. Але коли революційна ейфорія пішла на спад, то Наполеон, який став на той час імператором, усе більше переконувався в суперечливості гасел, що декларувалися революцією стосовно практичних політичних дій очолюваної ним імперії. Після цього де Трасі і його соратники по проекту, що виступали в захист політичного лібералізму й республіканського ладу, стають ідейними супротивниками імператора. Бонапартистському авторитаризму гасла типу «Воля, рівність, братерство!» стали не просто

непотрібними, але шкідливими й небезпечними. Учені Національного інституту були оголошені Наполеоном, що відкинув принципи революційного романтизму й ідеалізму, фанатиками, руйнівниками, небезпечними базиками й мрійниками, які підривають корінь політичної влади й позбавляють людей їхніх втішливих ілюзій. «Ви, ідеологи, руйнуєте всі імперії, а ера ілюзій є для людей ерою щастя» (Kennedy I.E. *Philosopher in the Age of Revolution: Destutt de Tracy and Origins of Ideology*. Pyiladelphia, 1998. P. 189). Саме тоді Наполеон уперше вжив термін «ідеолог» в уневажлюваному змісті: фанатик, базика, мрячний метафізик, обскурантующим ясні й чіткі практичні дії влади.

Останнім акордом битви між ідеологами й практичним політиком Наполеоном стала емоційна промова останнього в Державній раді Франції в грудні 1812 р. після ганебної втечі з Росії. У цій промові у всіх лихах Франції він звинуватив... ідеологів. «Вчення ідеологів - це мрячна метафізика, що каверзно відшукує первісні причини й на їхній основі намагається будувати закономірності народів... Всі помилки й нещастя нашої прекрасної Франції варто приписати саме ідеології, цій мрячній метафізиці, який надавали занадто багато значення, замість того, щоб знайти закон згідно знанню людського серця й урокам історії» (Barth H. *Warheit und Ideologie*. Erlenbach-Zurich, 1974. S.27).

Саме цим протистоянням був покладений початок двом ракурсам розгляду феномена ідеології - гносеологічному, де центральною проблемою ставиться питання про співвідношення ідеології і науки, істинності або хибності ідеологічних концепцій, і онтологічному, де ідеологія найчастіше, незалежно від її «істинності» або «хибності», розглядається як організуюча матеріальна сила, що діє або як апологет існуючих соціально-політичних відносин, або в якості їхнього опонента.

Наявність цих двох підходів до феномена ідеології, що простежується в історії філософії досить чітко, аж ніяк не означає, що вони розділені непереборними бар'єрами. І гносеологічний, і онтологічний підхід у багатьох роботах імманентно присутні, тільки в одних дослідженнях на пріоритетне місце висувається перший підхід, в інших - другий.

У першому випадку головною особливістю аналізу є акцентування уваги на проблемі адекватності (істинності або хибності) змісту ідеологічної доктрини реальному процесу суспільного розвитку, у другому - впливу ідеології на все реальне життя людського суспільства. І якщо перший підхід багато в чому сприяв формуванню найзневажливого відношення до ідеології і цілком логічно завершився концепцією деідеологізації, то другий настільки ж логічно привів до концепції реідеологізації.

Бурхливі суспільно-політичні процеси в першій чверті ХХ ст., у яких ідеологія зіграла величезну роль, не могли залишитися без осмислення й практичних рекомендацій провідних мислителів.

На часі в Україні ідеологізується Концепція Великого Проекту «Григорій Сковорода-300».

ІДЕОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНА (від. гр. *idea* — поняття і *logos* - учення) — система концептуально оформлених уявлень, ідей і поглядів на політичне життя, яка відбиває інтереси, світогляд, ідеали, настрої людей, класів, нації, суспільства, політичних партій, громад, рухів та інших суб'єктів політики [2]. Ідеологія політична може розглядатися як форма суспільної свідомості та як явище культури. Як елемент культури вона є продуктом соціально-політичної діяльності людей, їх духовного виробництва. Але її специфіка й відмінність від багатьох інших елементів культури полягає в тому, що вона створюється діяльністю певних верств — ідеологів, політиків, учених. Народні маси, соціальні спільноти безпосередньо не створюють ідеології, проте їхні інтереси,

уявлення про суспільно-політичне життя є поживним ґрунтом для її формування. Практика спілкування з представниками Регіонів-Символів (сільських районів і громад або їх об'єднань) сталого розвитку з орієнтацією на щастя люди в місцях народження, перебування та поховання видатних українців в різних кінцях сільської України показує живу зацікавленість в їх розвитку саме на засадах описаних в даній статті.

Структурно ідеологія політична складається з політичних теорій та ідей, суспільно-політичних ідеалів, цінностей, концепцій розвитку (наприклад, згадана Концепція Великого Проекту «Григорій Сковорода-300», Київ-Харків 2009-2010 рр.) і політичних програм, політичних символів тощо. На відміну від науки ідеологія політична містить у собі не лише знання політичного життя, але й ставлення, оцінку політичних процесів з позицій інтересів соціальної спільноти, політичної партії - носія цієї ідеології. Серед цінностей ідеології політичної виділяються політичні символи – умовна знакова система, що виражає ті або інші політичні ідеї та ідеали, приналежність власника певного символу до певного товариства, руху, організації. На думку П. Сорокіна, «червоний колір переслідується не тому, що він червоний, а тому, що він — символ думок, бажань і почуттів, які ворожі існуючому ладові». Політична історія підтверджує також думку французького політичного діяча М. Рокара, що конфронтація між окремими прошарками суспільства нерідко йде навколо символів. Символи, які притаманні ідеям, що викладені в Концепції здатні об'єднати націю за умови введення на рівних умовах в число видатних українців як ядра духовності Регіонів-Символів представників всіх етносів України, проживаючих в її селах.

Ідеологія політична виконує важливі соціальні функції: пізнавальну, мобілізаційну, нормативно-регулюючу, контролюючу, політичної соціалізації тощо.

Ідеологія політична глибоко взаємопов'язана з політикою. Вона наділяє її системою ідеалів і цінностей, сприяє вибору мети, спрямовує її. Так, політичним орієнтиром в Концепції Великого Проекту «Григорій Сковорода-300» 2010 року видання (яка, доречі, викладена в монографії) є і стратегічна мета-місія України в XXI столітті і цілі Проекту на період до 2022 року. Одночасно політика є, по суті справи, ідеологічною. На ґрунті певної ідеології формулюється політична мета і підбираються засоби її реалізації, мобілізується соціальна маса для підтримки цієї мети та участі в її здійсненні. Разом з цим існує проблема межі взаємопроникнення ідеології й політики. Надідеологізація політики спотворює її, позбавляє можливості адекватно реагувати на нагальні потреби суспільства, на зміни, які в ньому відбуваються, позбавлена ефективно вирішувати життєво важливі проблеми. Одночасно обмеження простору, в якому ідеологія політична має взаємодіяти з політикою, створює вакуум у системі суспільно-політичних орієнтацій і регуляцій, послаблює або руйнує соціальні й духовні ресурси політики.

Необхідність політичної ідеології для сучасної України визначається потребами вироблення певної системи політичних поглядів, надання цій ідеологічній системі основоположного значення у виробленні політичного курсу держави та поширення знань про неї задля сприйняття її з боку більшості населення. Це уможливить вироблення цілісної політики в економіці, соцсекторі, екологічній сфері та управлінні духовно-технологічною діяльністю. А терміни «Регіон-Символ», «Район-Символ» та також «Громада-Символ» стануть символами у визначені висококреативної, високоінтелектуально-духовної, ноосенсорної України сталого розвитку, направленої на щастя людини. В концентрованому вигляді політична ідеологія у Концепції викладена, як уже зазначено, в «стратегічній меті-місії України» XXI століття

Концепції Великого Проекту «Григорій Сковорода-300». **Стратегічна мета-місія Проекту** [3] полягає у формуванні передумов для створення у перспективі XXI століття на планеті пілотного зразка духовно-технологічної країни у досягненні сталого розвитку суспільства, орієнтованого на щастя людини на основі „сродної” праці, створенні можливостей бути здоровою, а також поміркованою у споживанні.

При цьому треба врахувати високомісійний факт відмови України від статусу ядерної держави – як першого випадку у світовій практиці.

Яка ж допомога потребується від бібліотек аграрних вищих навчальних закладів в реалізації ідей, які викладені у Концепції Великого Проекту «Григорій Сковорода-300». В Концепції записано [3], що «розбудова на етапі до 2022 р. як мінімум 50-ти духовно-технологічних сільських Регіонів (районів) - Символів сталого розвитку в місцях народження, перебування та поховання видатних українців... В підсумку до ідей діяльності Регіонів-Символів необхідно залучити до 20% (як рекомендують експерти) населення України для створення ефекту незворотності процесу. Для цього планується створити, що найменше 1000 (тисячу) Громад-Символів, спираючись на пропозиції безпосередньо самих громад». Тобто, для вирішення цієї задачі необхідна інформація про майже тисячу видатних особистостей та періодичне поповнення їх чисельності в майбутньому. Без допомоги бібліотек всіх аграрних ВНЗ і Мінагрополітики, зробити збір відповідних даних і здійснювати подальшу роботу – проблематично.

В ХНТУСГ дана проблема вирішується в комплексі з іншими, наприклад, з удосконалення механізму підвищення якості підготовки студентів і школярів в сільських закладах України та набору студентів в ХНТУСГ. Не виключаючи існуючого в університеті

підходу агітації школярів до вступу до нього, очевидна необхідність покращення якості цього заходу.

Для досягнення зазначеного в ХНТУСГ під керівництвом проф. Тищенко Л.М. в 2010 р. реалізовані наступні взаємопов'язані заходи:

- перейменована назва і збагачена палітра діяльності Туристично-краєзнавчого клубу ХНТУСГ «Дозвілля» в Туристично-краєзнавчий клуб «Патріот» (проведені збори колективу клубу, розроблене нове Положення);

- в Положення клубу введено розділ «Діяльність студентського клубу краєзнавців «Сковородинець» (бібліотека - С.М. Кіреєва; Інститут інноваційного менеджменту – В.В. Тристапшон, М.Г.Шрамко; кафедра ЮНЕСКО - М.П. Москалева);

- разом з кафедрою Культури (Н.Г. Грабар) проводиться підбір кандидатури керівника клубу з боку студентів;

- в Положення Інституту інноваційного менеджменту введено новий структурно-функціональний підрозділ «Методологічний центр вузівсько-шкільного техно-духовного краєзнавства», що за оцінкою експертів з краєзнавства (проф. Куделко С.М. – ХНУ імені В. Каразіна) є новим напрямком в краєзнавстві.

Зазначений комплекс заходів пов'язаний також з покращенням роботи з набору студентів в університет;

- п'ятого лютого 2010 року на засідань Обласного клубу краєзнавців в бібліотеці імені В. Короленка (м. Харків) зроблена презентація зазначеного клубу ХНТУСГ (представники від ХНТУСГ: Н.Г. Грабар, М.Г. Шрамко, С.М. Кіреєва, І.Я. Гришин; Т.М. Лазарева – від Харківського педагогічного університету імені Г. Сковороди та інші).

Істотно, для виконання вищезазначених робіт в межах України необхідна відповідна координація. Наприклад така, яка існує в Сполучених Штатах Америки,

де важливе місце в системі державних інформаційних установ США [4] посідає Національна сільськогосподарська бібліотека, яка виконує функції координатора мережі сільськогосподарських бібліотечних установ країни. Доречі, фонд бібліотеки поповнюється документами багатьох країн світу і містить понад 2 млн. томів книг, близько 30 000 назв періодичних видань, кінофотофонодокументи, звіти, дисертації, патенти, літературу, яка не надходить у продаж тощо.

Таким чином бібліотека ХНТУСГ є активним суб'єктом трансформації в університеті процесів виховання, навчання, наборі студентів, зв'язку зі школами на засадах вузівсько-шкільного техно-духовного краєзнавства й пропаганді ідей сталого розвитку, спрямованого на щастя людини на основі «сродної» праці та формуванні Регіонів-Символів (сільських районів і громад або їх об'єднань).

Література:

1. Словарь философских терминов /Научная редакция профессора В.Г. Кузнецова. –М.:ИНФРА-М, 2004. –XVI, 731 с.
2. Філософський словник соціальних термінів. – Х.: «Корвін», 2002. –672 с.
3. Концепція Великого Проекту «Григорій Сковорода-300» (2002-2022 рр.). Формування духовно-технологічних регіонів-символів України («СУЗІР`Я СИМВОЛІВ УКРАЇНИ») /Третє уточнене видання. Період дії 2010-2022 рр./. Київ-Харків, 2009-2010 рр. - 25 с.
4. Кропивко М.Ф., Дерлеменко В.В. Американська модель інформаційного забезпечення сільського господарства та можливості її використання в Україні //Журнал «Економіка АПК», 1996, № 12, - С.79-86.